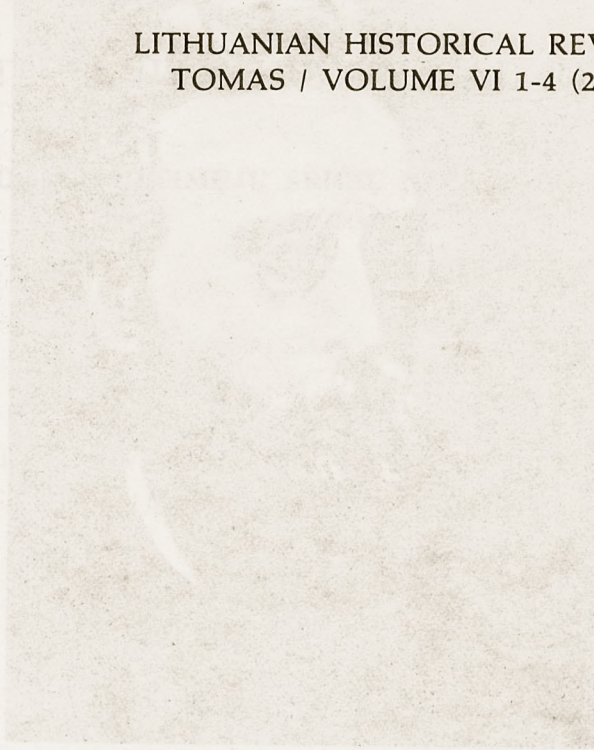

LIETUVIŲ TAUTOS PRAEITIS

LITHUANIAN HISTORICAL REVIEW
TOMAS / VOLUME VI 1-4 (21-24)

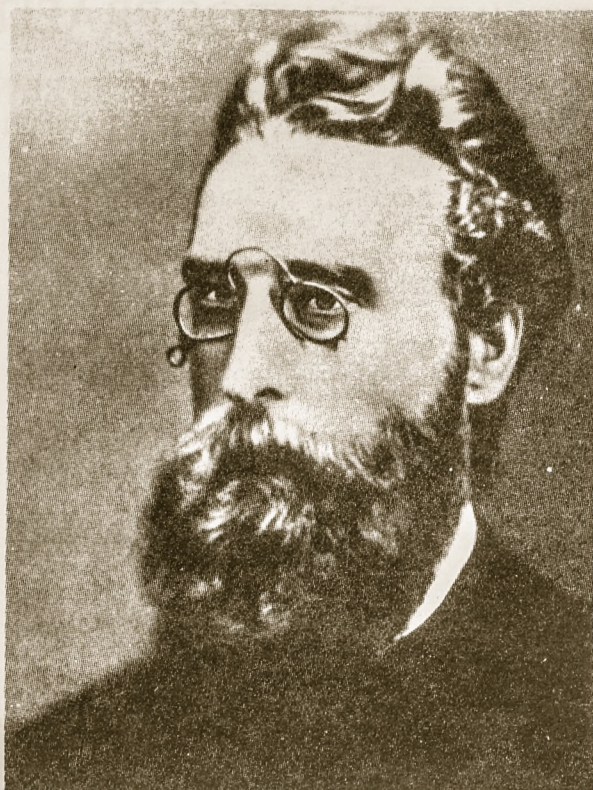

Dr. Jonas BASANAVIČIUS (1881-1927)

1881 1880 m. AUSERA buvo tarp lietuvių tautinio sąjūdžio
sėkės.

AUSEROS pareiškimo 100 metų sukakties PAMINĖTI ir
josios suvartytoje lietuvių tautinio sąjūdžio
sėkės ir lietuvių tautinio sąjūdžio LIETUVIŲ ISTORIJOJE LIETUVIŲ
JA BŪTŲ JI LAIKYTI. 1881-1880 metų AUSEROS tautinio
sąjūdžio.

Tai didelis lietuvių tautinio sąjūdžio sėkės ir
lietuvių tautinio sąjūdžio AUSEROS tautinio sąjūdžio tautinio
sąjūdžio tautinio sąjūdžio tautinio sąjūdžio tautinio sąjūdžio
sėkės ir lietuvių tautinio sąjūdžio tautinio sąjūdžio tautinio sąjūdžio

Dr. Jonas BASANAVIČIUS (1851-1927)

1883-1886 m. AUSZRA buvo tikra lietuvių tautinio atgimimo aušra.

AUSZROS pasirodymo 100 metų sukakčiai PAMINĖTI ir josios sumanytojų, bendradarbių, rėmėjų, platintojų-knygnešių ryžtui ir darbui *pagerbti* LIETUVIŲ ISTORIJOS DRAUGIJA leidžia šį, faksimilinį 1883-1886 metų AUSZROS teksto perspausdinimą.

Tai didinga lietuvių veiklos praeities atmintis, kurią visi lietuviai turi pažinti. AUSZROS pirmo numerio įvado žodžiai: „Zmones nusidawimū nepazinstantieje wis yra waikai“ ir šiandieną visiems lietuviams yra atsimintini.

LIETUVIŲ TAUTOS PRAEITIS

LITHUANIAN HISTORICAL REVIEW

ISTORIJOS IR GRETIMŲJŲ SRIČIŲ NEPERIODINIS LEIDINYS

TOMAS/VOLUME VI — KNYGOS 1-4 (21-24)

Skirtas „AUSZROS“ šimto metų sukakčiai paminėti

LIETUVIŲ ISTORIJOS DRAUGIJA

Lithuanian Historical Society

1983 — AUSZROS metai, Chicago

CLASSIFICATION DATA: Library of Congress: DK511.L2A276
ISSN 0091-4347

PUBLICATION DATA: TAUTOS PRAEITIS (PAST OF NATION)

LIBRARY of CONGRESS Catalog Card Number 67-238

Vol. I Book 1 (1959), 164 p. Chicago

Vol. I Book 2 (1960), 168 p. Chicago

Vol. I Book 3 (1961), 164 p. Chicago

Vol. I Book 4 (1962), 160 p. Chicago

Vol. II Book 1 (1964), 197 p. Roma, Italia

Vol. II Book 2 (1965), 244 p. Roma, Italia

Vol. II Book 3/4 (1967), 416 p. Roma, Italia

LIETUVIŲ TAUTOS PRAEITIS (LITHUANIAN HISTORICAL REVIEW)

Library of Congress Catalog Card Number 73-643958 MARC-S

Vol. III Book 1 (1971) 172 p. Chicago

Vol. III Book 2 (1973), 172 p. Chicago

Vol. III Book 3 (1975), 176 p. Chicago

Vol. III Book 4 (1976), 184 p. Chicago

Vol. IV Book 1 (13), 1977, 200 p. Chicago

Vol. IV Book 2 (14), 1978, 176 p. Chicago

Vol. IV Book 3/4 (15-16), 1980, 416 p. Chicago

Vol. V Book 1 (17), 1971, 228 p. Chicago

Vol. V Book 2 (18), 1982, 175 p. Chicago

Vol. VI Book 1/4 (21-24), 1983

The LITHUANIAN HISTORICAL REVIEW is a non-periodical publication dealing with historical studies, materials, documents, and research in Lithuanian and Baltic studies. Manuscripts are accepted in the following languages: Lithuanian, German and English. Abstracts of articles are published in either English or French. The Journal is published by the Lithuanian Historical Society, a non-profit organization concerned with furthering scholarly work in the area of Lithuanian History as well as the Baltic area.

Manuscripts should be sent to the Editorial Office, preferably in duplicate. The LITHUANIAN HISTORICAL REVIEW asks that in the preparation of manuscripts authors use the University of Chicago Press *A Manual of Style*.

Išleido Lietuvių Istorijos Draugija

Redagavo Jonas Dainauskas

Išleidimo lėšas sutelkė Alicija Rūgytė

Patarėjas Jonas Račkauskas, Prof. Ph.D.

Printed by the M. Morkūnas Printing Company, Chicago, Illinois
LITHUANIAN HISTORICAL SOCIETY, 10425 South Kenton Ave.,
OAK LAWN, Illinois 60453 USA

TURINYS

Dr. Jonas BASANAVIČIUS (portretas)	II
Įvado vietoje, parengė Jonas Dainauskas.....	VII
Titulinis AUSZROS puslapis	XV
1883 m. AUSZROS 1-10 nr. perspausdintas tekstas	1
Jurgio Mikšio portretas.....	303
1884 m. AUSZROS 1-12 nr. perspausdintas tekstas	1
AUSZROS perspausdinimo mecenatai ir prenumeratoriai	425

AUSZRA,

laikrasztis izleidziamas Lietuvas milētoju.

Tilzēje.

Spaudinta uz piningus skaititoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderode.

IVADO VIETOJE

1883 metų balandžio mėnesį (su atspausdinta „kownikio“ t.y. kovo mėnesio data) Mažojoje Lietuvoje, Ragainėje pasirodė pirmutinio Didžiajai Lietuvai skiriamo lietuvių kalba laikraščio AUSZRA pirmasis numeris. Jo tituliname puslapyje buvo parašyta, kad jį leidžia *Dr. Bassanawiczius*, o redakcijos vardu Ragainėje atsiliepia *J. Mikszas*.

Lietuvių tautiniam atgimimui AUSZRA turėjo lemiamos reikšmės. Ji žadino tautinį lietuvių sąmoningumą, būrė lietuvius inteligentus ir formavo jų tautinės veiklos programą. AUSZRA siekė būti lietuvių tautinį judėjimą vienijančiu intelektualiniu centru.

AUSZROS pasirodymo šimto metų sukakčiai paminėti ne tik prasminga, bet ir būtina tą laikraštį pristatyti šių laikų lietuviams, jį ištiesai pakartojant, t.y. išleisti jojo faksimilinę laidą. AUSZROS pirmo numerio pratarmės pradžioje pateiktas senas romėnų posakis: „*Homines historiarum ignari semper sunt pueri*“ — „Žmonės, nežinantieji istorijos, visad lieka vaikais“. AUSZRA, vis ir vis pateikdama įvairiausios medžiagos apie Lietuvos ir lietuvių praeitį, tuo posakiu vadovavosi visą laiką. Norint išlaikyti gyvą Tautos dvasią ir šiandieną būtina tą posakį atsiminti, t.y. ir mums būtina kuo labiau domėtis lietuvių ir Lietuvos praeitimi, nes tai yra Lietuvos nepriklausomybės idėjos kertinis akmuo.

AUSZROS metrika.

Po 1863 m. sukilimo visoje Rusijos imperijoje siaučiant caristiniam draudimui spausdinti „lietuviškai ir žemaitiškai“ lotynų rašmenimis, lietuvių ryžtas kelti ir auginti savyje tautinę sąmonę vis didėjo. 1880-1883 m. buvo bandyta (Rusijos imperijos ribose) leisti savąjį lietuvišką laikraštį, bet nesekmingai. Konkrečiau tas klausimas subrendo už Lietuvos ribų. 1880 m. pradžioje išsikėlęs į Bulgariją, ten dirbti gydytoju, dr. Jonas Basanavičius iškart pradėjo ieškoti galimybių leisti užsienyje lietuvišką laikraštį Lietuvai. Buvo gauti ano laiko įvairių lietuvių veikėjų pritarimai. 1882 m. rudenį J. Mikšas, prieš tai pasitaręs su Jonu Šliūpu ir Petru Vileišiu, laišku kreipėsi į Basanavičių, jau konkrečiai siūlydamas leisti laikraštį Lietuvai Mažojoje Lietuvoje. Dr. J. Basanavičius 1883.I.7 d. laiškais J.

Mikšiu ir A. Višteliauskui išnagrinėjo tą sumanymą teikdamas, kad toks laikraštis tikrai galėtų būti leidžiamas Ragainėje. 1883.I.23 d. Dr. J. Basanavičius nusiuntė to laikraščio programos apmatą, su pratarmės tekstu ir keliais rašiniiais pirmam numeriui. J. Šliūpo pasiūlymu, laikraštį buvo nutarta pavadinti AUSZRA. Lėšų tam leidiniui pirmieji davė: M. Šernius — 175 vok. markių, A. Višteliauskas — 100 vok. markių ir dr. J. Basanavičius 80 šveic. frankų.

AUSZRA ėjo 1883-1886 metais. Nors ji vadina save laikraščiu, bet esmėje tai buvo mėnesinis žurnalas, su užsimojimu pasirodyti kiekvieno mėnesio 20-ją dieną. Pirmieji penki (1883 metų 1-5) numeriai buvo spausdinti Ragainėje, o nuo 1883 metų 6-to numerio ir iki galo (1886 metų) — Tilžėje. 1883 m. buvo išleista 10 numerių, 8 sąsiuviniais, viso 302 puslapių. 1884 m. išėjo 12 numerių, 7 sąsiuviniais (kai kurie sąsiuviniai apėmė du ir net trys numerius), viso 424 p. 1885 m. išėjo 12 numerių, 8 sąsiuviniais, — 416 p. O 1886 metais 6 numeriai, 6 sąsiuviniais, — 208 p. T.y. viso išėjo 40 numerių, 29 sąsiuviniais, 1350 puslapių. Tame puslapių skaičiuje reklamos, daugiausia liečiančios knygas, laikraščius bei kalendorius apima viso apie 13-15 pusl. Spausdinta 1000 egz. 1883 metų 1-4 numerių kaina metams buvo pažymėta 2 markės arba 1 rublis, o nuo 5 numerio — 2 mrk. arba 2.20 rb. 1884 ir 1885 metais prenumerata (metams) buvo 4 mrk. arba 4 rubliai. 1886 metams — 7 mrk. arba 6 rb., o pavienio numerio kaina — 70 pfenigių arba 60 kapeikų. Užsimokėjusių prenumeratorių buvo: 1883 metais 69 (iš jų Rusijos imperijos ribose — 64). J. Šliūpui perėmus redauogti žurnalą, 1884 m. pradžioje jau turėta 240 prenumeratorių, kurie išanksto įmokėjo užsakymo sumą (4 rb. metams). 1885 metais — 250, o 1886 metais — 175 (J. Mikšys laiške J. Basanavičiui rašė, kad tiek turėjęs prenumeratorių, bet kai kurie iš jų, sako, nebuvo dar sumokėję). AUSZRA buvo platinama siuntinėjant ją uždaruose vokuose paštu. Po kelius šimtus egz. buvo siunčiama atskirais numeriais, daugiausia per P. Kriaučiūną Mariampolėje ir J. Miliauską Rygoje. AUSZROS išreklamavimui M. Jankus 1883 m. rudenį išleido „Lietuvizską Auszros Kalendoriu ant 1884“. Tas kalendorius buvo išleistas ir 1884, 85 bei 86 m.

Aukščiau minėti AUSZROS puslapių metiniai skaičiai apribojo faksimilinio leidinio formą ir apimtį. Buvo nusistatyta, LIETUVIŲ TAUTOS PRAEITIES metraščio serijoje, AUSZROS pilną faksimilinį perspausdinimą leisti dviejais tomis. I I-jį tomą įeina 1883 m. (302 p.) ir 1884 m. (424 p.), t.y. viso 726 faksimiliniai puslapiai. II-sis tomas apims 1885 m. (416 p.) ir 1886 m. (208 p.) t.y. 624 faks. puslapių. Užtat, rašiniai apie AUSZRA bendrai, apie josios gadynę, platinimą bei platintojus-knygnešius, paskirų spausdintų rašinių

komentarus, josios įtaką ir t.t. tilps tik II-me tome, kad abiejų tomų apimtis, apytikriai, būtų tolygi.

AUSZROS redaktoriai ir bendradarbiai

Redaktoriais buvo: 1883 m. 1-4 numerio Jurgis Mikšas, 1883 m. 5-10 nr. ir 1884 m. 1-3 n. Jonas Šliūpas, 1884 m. 4-12 nr. ir 1885 m. 1-8 nr. Martynas Jankus, o 1885 m. 9-12 nr. ir 1886 m. 1-6 numerio vėl Jurgis Mikšas (nors faktiškai du paskutinius, 1886 m. 5 ir 6 nr., suredagavo Juozas Andziulaitis).

Pirmame AUSZROS numeryje yra: „Priekalbė“ (pratarmė), parašyta dr. J. Basanavičiaus ir pirmoji dalis jo ilgesnio rašinio apie senosios Lietuvos pilis; kun. Antano Baranausko (vėl. vyskupo) 1862 m. eilėraštis „Lietuvos senovės paminėjimas“ (įdėtas be autoriaus žinios); A. Višteliausko „Lietuwiszkoji kalba“; J. Šliūpo apie Simaną Daukantą; J. Mikšio parengta J. Kraševskio „Vitolio raudos“ recenzija ir, redakt. parengtų žinių iš Lietuvos bei užsienio pynė. Dr. J. Basanavičiaus rašinys apie Lietuvos pilis, 1882 m. „Lietuwiszka Ceitunga“ (leisto Klaipėdoje) savaitraščio 32 nr. buvo pradėtas spausdinti; AUSZROS 1 numeryje buvo tas tekstas pakartotas. Vien tas rašinys AUSZROS pirmajame numeryje yra pasirašytas pavarde. Visi kiti — tik slapyvardėmis. Panašiai yra ir visuose 40 AUSZROS numeriuose. 1883 m. vien 4 rašiniai pažymėti tikromis autorių pavardėmis; 1884 — septyni; 1885 — šeši ir 1886 — devyni. Dalis smulkesnių žinių (kurių medžiaga redakt. tikriausia paėmė iš korespondencijos) neturi jokio parašo. Dešimties autorių (viso po 1-2) rašiniai pažymėti autorių pavarde. Kita dešimtis nors ir paskelbė vieną, kitą rašinį savo pavarde, daugiausia rašė tik slapyvardėmis. Viso 40 AUSZROS numerių yra 202 slapyvardės ar slapyraidės. Ilgainiui, įvairių tyrinėtojų, 181 tų slapyvardžių buvo išaiškinta; dėl likusių 21 vis esama daug abejonių. L. E. I tomo rašinyje apie AUSZRĄ (469 p.) pateiktos 74 pavardės autorių AUSZROJE išspausdinusių korespondencijas, žinias, straipsnius, eilėraščius (originalius ar verstus). Vienok, tikrinant visą AUSZROS 40 numerių tekstą buvo rasta tik 70 asmenų raštus (neliečiant minėtų smulkių žinių, neturinčio parašo ar tų neišaiškintų slapyvardžių). Iš tų AUSZROS bendradarbių kokia 40% buvo kilę iš Suvalkijos, 40% — iš Žemaitijos, 10% — iš Vilnijos ir 10% — iš Mažosios Lietuvos.

Tų AUSZROS rašinių autorių geresniam pažinimui sudarytas „Slapyvardžių ir slapyraidžių vardynas“. Jame slapyvardės įtrauktos alfabetine tvarka, nekeičiant tų slapyvardžių bei slapyraidžių žodžių ar raidžių eilės, nors tai būtų pvz. žinomos tikros pavardės sutrumpinimas. Prie kiekvienos slapyvardės ar slapyraidės stengtasi nurodyti jas pavartojusio asmens tikrąją pavardę. Neišaiškintos slapyvardės paliktos be tokio priedašo.

AUSZROS slapyvardžių ir slapyraidžių vardynas:

- A. —
A.B. — Antanas Baranauskas
A.B. — Augustinas Baranauskas
A.B. — Jonas Basanavičius
A.B. *Sziurpulyš* — Augustinas Baranauskas
Aglė — Liudmila Malinauskaitė-Šliūpienė
A.J.B. *Žagaras* — Antanas Buivydas
A. *isz* B. — Antanas Kriščiukaitis
Ak. —
A.K. — Antanas Kriščiukaitis
A.L. —
Aleksandras Gužutis — Aleksandras Frommas
Andriejus Latvīs — Andrejs Dihrikis-Dirikis
Antanas isz Bugnu — Antanas Kriščiukaitis
Ant. B. — Antanas Buivydas
A. *parap.* —
A. *Sket.* — Adomas Sketerys
Aszaka — Pranas Mašiotas
Aszakaitis — Pranas Mašiotas
B. — Jonas Basanavičius
Baltras Teisybaitis —
Bassianis — Jonas Basanavičius
Begunas — Aleksandras Frommas
Birsztonas — Jonas Basanavičius
Bitė — Pranas Smilgius
Bitkoris —
Bruažis — Vilius Bruožis
Bs. — Jonas Basanavičius
C. — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Cyrulys — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Danutė — Jonas Mačys
D-ras Bruažis — Vilius Bruožis
D-ras J. Bs. — Jonas Basanavičius
Dr. G.J.J.S. isz/Gr. — Jurgis Sauerveinas
Drs. G.J.J.S. a/Gr. — Jurgis Sauerveinas
Drs. G.J.J.S. j/Gr. — Jurgis Sauerveinas
Drs. J.Bs. — Jonas Basanavičius
Dudutis — Mečislovas Davainis-Silvestraitis

Eglė — Liudmila Malinauskaitė-Šliūpienė
 El Zeroniczia —
 Gailutis — Jonas Spudulis
 Gdl. — Mikalojus Gadliauskas
 Gintautis — Petras Vileišis
 Gula V. — Liudmila Malinauskaitė-Šliūpienė
 Gužutis — Aleksandras Frommas
 I. —
 Ilgis —
 J. —
 J. A. Kalnėnas — Juozas Andziulaitis
 Jaksztas — Aleksandras Dambrauskas
 J.A.V.L. — Andrius Vištelis-Višteliauskas
 J.A.V. Lietuvis — Andrius Vištelis-Višteliauskas
 J.A.W.L. — Andrius Vištelis-Višteliauskas
 J.B. — Jonas Basanavičius
 J. Bassanius — Jonas Basanavičius
 J.Bs. — Jonas Basanavičius
 J. Gailutis — Jonas Spudulis
 J.Jb. — Jonas Jablonskis
 J. Kadagys — Liudvikas Beržanskis
 J. Kaln. — Juozas Andziulaitis
 J. Kalnėnas — Juozas Andziulaitis
 J. Kardielius — Jonas Mačys
 J. K. Dagys — Liudvikas Beržanskis
 J. Keksztas — Jonas Mačys
 J. K . . . gis — Liudvikas Beržanskis
 J.K.Sz. — Jonas Koncevičius (?)
 J.K.Sz. — Jonas Šliūpas
 J.K.Szl. — Jonas Šliūpas
 J.M. — Jonas Mačys
 J. Mažuolis — Juozas Lideikis
 J. Mažžinis — Jonas Mačys
 J. Miglovara — Juozas Milieviskis-Miliauskas
 J.M . . . ys — Jonas Mačys
 J. Neregys — Jonas Mačys
 J. Obuol. — Jonas Jablonskis
 Jonas Nebylys — Jonas Mačys
 Jonas Stirna — Jonas Kymantas
 J. Paniamuniszkis — J. Senkus
 J. S. Anzuolaitis — Jonas Šliūpas
 J.S.K. — Jonas Šliūpas
 J. S. Kuoksztis — Jonas Šliūpas
 J. Snapelis — Pranciškus Budrikas
 J.S.P. J. Senkus
 J. S. Panoviszkis — J. Senkus

Veversis — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Veversys — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Viev. — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Vieversis — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Vincas Kapsas — Vincas Kudirka
Vyturio sesuo —
Vyturus — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
V.V. — Vincas Vaičaitis
V. Vaicz. — Vincas Vaičaitis
V.Vt. — Vincas Vaičaitis
W. — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
Wewersys — Mečislovas Davainis-Silvestraitis
X. — Jurgis Mikšas
Zoryna Gr. — Uršulė Tamošiūnaitė (?)
Zvalionis — Jonas Maculevičius-Mačiulis
ž. — Tomas Žičkus-Žičkauskas
Ž. — Silvestras Baltramaitis
Židas —
Žiemkintis — Silvestras Baltramaitis
Žiemkintis — Silvestras Baltramaitis
Ž-L.C. —
Žiuronas —
! — Petras Vileišis
+— Mečislovas Davainis-Silvestraitis
+? — Silvestras Gimžauskas

Parengė Jonas Dainauskas